

Kvittyten ved Kvern fjellet i Selbu, 1903. Foto: Paul Birch

Kvittyten

En eller annen gang på våren eller forsommeren i 1903 spurte brukseier Paul H. Birch i Selbu TTs styremedlem og sekretær Ludv. Schulerud om foreningen hadde bruk for en hytte ved Kvern fjellvatna. I så fall, sa han, kunne de få en av ham.

8. juli samme sommer dro Schulerud og foreningens viseformann Axel Sommerfelt til fjells for å se på herligheten. De tok toget til Meråker og gikk første dag over Fonn fjellet til Gudåseter på nordsiden av det øvre Sonvatnet. Der var ikke "bekvemmelighederne netop store", men det i tillegg til seterhuset fantes et mindre hus med en ovn og en seng hvor det var plass for et par turister. Og mer enn billig var det, fortalte Schulerud i sin beretning om turen - for kost og losji betalte de to TT-karene tilsammen én krone.

Med det samme de nå var på disse kanter, tok de neste dag turen ned til Sunndal gård vest for Sonvatna for å undersøke mulighetene for å få opprettet et kvarter der, og fortsatte så den 10. juli sørover over Skarvan og ned til Høystakken og Kvern fjellvatna. Der hadde de i utgangspunktet tenkt å søke husly på Liavollen ved det lille Kvern fjellvatnet, men da det ikke var folk der tok de inn i en arbeiderbolig ved Stubben kvernsteinsbrudd som de av brukseier Birch hadde fått låne nøkkelen til. Boligen lå "tæt ved Store eller Nedre Kværnfjeldvand, paa vestsiden; paa den anden side af dalen kunde vi se Kvittyten og Liavolden".

Var inspeksjonsstue

Kvittyten var huset som brukseier Birch hadde tilbudt TT å overta vederlagsfritt. Det var i sin tid bygget som inspeksjonsstue i tilknytning til kvernsteinsbruddet av samme navn, for øvrig et av de største bruddene i Selbu, i skråningen opp mot Skarvan og Brennrya nord for Store Kvern fjellvatn. Det litt merkelige navnet kommer av "tyte", som er betegnelsen på små harde lyse kvartsinnleiringer i den bløtere bergarten (glimmerskifer) som kvernsteinene ble hugget ut av. "Tyter" forekommer for øvrig andre steder også i form av andre mineraler og i flere farger, som eksempelvis granat ("bruntyt") og staurolitt ("ståltyt").

Huset lå et stykke øst for Gjeståas utløp i Store Kvern fjellvatnet, og etter en god natts søvn gikk Schulerud og Sommerfelt over dit for å ta det i øyesyn. Det var vel 13 meter langt og fem meter bredt. Den nordligste delen var et tilbygg av stein som delvis var sammenrast, og taket på denne delen var også for det meste falt sammen. Resten av huset var tømret og besto av to rom, et større som var ca. 4,5 meter langt, og et mindre i den sørligste enden med en liten gang foran. I det største rommet var det jordgulv, et lite vindu på hver side, sovebenker ved tre av veggene og en defekt kokeovn midt på gulvet. Det minste rommet hadde tregulv og lot til å være et godt og tett rom med en liten ovn i det ene hjørnet.

Hva Sommerfelt mente om saken fremgår ikke av Schuleruds innberetning til styret, den er skrevet i "jeg"-form, men Schulerud mente i hvert fall at foreningen burde takke ja til Birchs tilbud: "Vistnok maa der i tilfælde kostes paa huset endel, men da kammeret er brugbart, som det er, kunde man vel fordele arbeidet og dermed udgifterne paa 2-3 aar. Kvittyten ligger meget centralt til for ture i forskjellige retninger med fjeldbestigninger, som maa være meget interessante, og den kan let naaes fra Selbu eller fra Sundalen paa en dag eller fra byen paa to dage. Men nogen beværtning kan der ikke godt blive tale om deroppe, og huset maatte vel staa aabent til enhver tid i turistsæsonen."

Styret bestemte seg for å si ja takk til tilbudet, og foreningen mottok senere et tinglyst gaveskjøte datert 12. februar 1904 som fortalte at Kvittyten nå tilhørte TT. Av årsberetningen for 1903 fremgår at stedet i 1904 ville stå åpent sommeren igjennom, slik Schulerud hadde antydnet, men ikke lenger enn til 25. august. "Hr. Birch har nemlig ledsaget sin overdragelse med det forbehold, at huset ikke maa benyttes som opholdssted for jægere i jagttiden". Styret understreket også at det ikke ville bli noen form for bevertning å få i Kvittyten: "Stedet ligger nemlig ikke saa

*"Turister som overnatter i våre hytter skal betale 50 øre når de kun nyter medbragt mat. Altså på egen kost."
(Fra årsberetningen for 1928)*

nær noen sæter, at der kan faaes mad derfra, og at holde beværtning der saaledes som f. ex. i Trolldheimshytten er aldeles ugjørligt, da det vilde blive altfor kostbart. Det er vel ogsaa at forudse, at der i den første tid ikke vil komme særdeles mange turister.

Da det kan antages, at endel af dem, der vil besøge disse trakter, vil lægge veien over Sondalen, vil man søge at træffe overenskomst med eieren af gaarden Sundalen, hr. Nils Sundal, om at modtage turister efter turistforeningens taxter."

Foreningens tanke da den sa ja til å overta Kvittyten, var at stedet kunne bidra til å åpne nye trakter - "det store, prægtige høifjeldsparti mellem Selbu, Tydalen og Meraker". Åtte år tidligere hadde Carl Schulz for første gang vandret gjennom området (se under "Schulzhytta") og overnattet da i Kvittyten, som far til brukseier Paul Birch, handelsmann Fr. Birch i Selbu, på tid ennå eide. Men Kvittyten ble, mildt sagt, ingen suksess for TT.

Hærverk

Allerede først sommeren ble hytta utsatt for hærverk. Om det var utslag av ren ødeleggelseslyst, handlinger begått i "fylla" eller om hærverket ble utført fordi noen ikke likte at foreningen hadde fått overta stedet skal være usagt, men den eller de som sto bak sørget i hvert fall for at hytta knapt nok var beboelig: "Som oplyst i forrige aarsberetning var der i (huset) kun et rum, som uden udbedring var egnet til beboelse, og det er naturligvis dette rum, som har været gjenstand for ødelæggelse. Der vilde formodentlig ikke været videre fornøielse ved at ødelægge det mindre verdifulde," står det i årsberetningen for 1904/05. "Vinduet var indslaaet og store stene kastet ind i det lille kammer. Foruden stene var gulvet bestrøet med glasstumper, jord, halm og træstykker. Bordet var ødelagt, i sengen var der fuldt av tomflasker, og ovnen var fylt med jord og stene, saa den ikke kunde bruges."

En anmeldelse av saken til lensmannen førte så vidt vites ikke til at de som sto bak ble tatt. Skaden ble på anmodning av TT utbedret av brukseier Birch slik at rommet igjen ble beboelig. Men "videre reparationer af huset kan der neppe blive tale om at foretage for det første, baade af budgetmæssige hensyn, og fordi der endnu er saa faa turister i det strøg, at det ene rum vistnok er fuldt tilstrækkelig".

I 1906 ble det likevel ved brukseier Birchs hjelp gjennomført en istandsettelse av huset. Taket på den nordligste delen av stein ble reparert og det store rommet i midten istandsatt, rengjort og innredet med fire dobbelte sengebrisker. Dessuten ble husets langvegg mot vest og deler av en tverrvegg panelt og nevertaket på hoveddelen av hytta ettersatt og reparert.

Besøket på Kvittyten var i årene som fulgte dårlig, men foreningen øynet i årsberetningen for 1908 en mulig bedring: "Ifølge meddelelse fra hr. brukseier Birch i Selbu var alt i fuld orden i Kvittyten, da den sist blev besøgt i høst. Der er al sandsynlighet for, at der snart vil komme en lap med ren i trakterne om Nautsjøen. Det vil forhaabentlig bli en attraktion, saa de vakre fjeldparti-

er omkring Kvittyten blir bedre besøkt, end hittil har været tilfældet, da bare en og anden enkelt vandrer likesom har forvildet sig ditind."

I sørgelig forfatning

Om det ble noe av eller hjalp noe særlig er vel tvilsomt, for i foreningens årsberetninger deretter er Kvittyten faktisk ikke engang nevnt før i 1925. Det virker med andre ord som om foreningen, i det minste inntil videre, hadde gitt opp denne delen av fjellet. Men i 1925 dukker altså Kvittyten opp igjen i årsberetningen:

"Hytten er inspicert i august. Den er nu i en sørgelig forfatning. Inventaret er borte, en del er visstnok benyttet som brændsel. Styret har hat under overveielse at reparere hytten og nok en gang utstyre den med nødtørftig inventar, men da resultatet formentlig vil bli det samme, har man set tiden an hermed, idet underhandlinger paagaar om etablering av kvarter i forbindelse med en av sætrene lenger øst f.eks. Stormoen. Paa grund av foreningens spændte budget finder man f.t. ikke at kunne laane penge til hyttebygging her. Styret arbeider imidlertid med saken og er fuldt opmærksom paa at noget maa gjøres saasnt man kan finde plads paa budgettet, saa disse vakre trakter kan bli mere tilgjengelig for turister.

Slik som forholdene nu ligger an bør turister ikke regne med hytten som kvarter, da der som nævnt f. t. intet utstyr findes."

Forhandlingene om et kvarter på Stormoen førte i 1925-26 foreløpig ikke frem. Styret vurderte derfor å ta ned Kvittyten og flytte huset til Stormoen, som "er det mest centrale punkt og egner sig best for hytte eller kvarter i disse trakter". Denne planen ble det imidlertid på grunn av foreningens økonomi ikke noe av, og i 1927 fikk TT i stand sin første avtale om kvarter på Liavollen en halv mils vei sør for Stormoen (om den videre utvikling, se avsnittet om "Schulzhytta").

I 1930 fikk TT en forespørsel om foreningen var villig til å selge Kvittyten, men svarte nei fordi styret fant det uriktig å selge en gave. På den annen side hadde foreningen ikke økonomi til å sette huset i stand, samtidig som det nå også var kommet i stand avtaler om kvarterer på og sør for Stormoen. Styret foreslo derfor overfor generalforsamlingen og fikk støtte for at Kvittyten skulle gis tilbake til brukseier Birchs sønn, som på forespørsel hadde gitt uttrykk for at han var interessert i å få hånd

Fjellsmelle.

Foto: Jorun Marie Egge

om den. Dermed forsvant Kvittyten ut av TT-historien, og huset ble også etter hvert revet. I TTs årbok for 1945 forteller Magne Haave at det da bare var tomten igjen. "TT burde aldri ha gitt fra seg Kvittyten, for nettopp her sakner en et kvarter," skrev han.

Prestøyhytta

Mange år senere (1983) ble det imidlertid reist en ny turisthytte, Prestøyhytta, i det samme området i regi av "Stiftelsen Turistruta Schulzhytta – Trondheimsfjorden". Stiftelsen var et initiativ fra fylkesfriluftsnemndene i Nord- og Sør-Trøndelag, flere kommuner, Nord-Trøndelag Turistforening og TT. Stiftelsen bygget både Kvitfjellhytta og Prestøyhytta, men overlot etter hvert Kvitfjellhytta til Nord-Trøndelag Turistforening og Prestøyhytta til Trondhjems Turistforening. TT overdro imidlertid Prestøyhytta til NTT for å gi denne foreningen "drahjelp" i oppbyggingsperioden. Prestøyhytta ligger omlag fem kilometer vest for der Kvittyten lå, og med den - og Schulzhytta på Stormoen - er igjen denne delen av Sylene tilgjengelig for flotte turer i en del av Sylene som langt flere enn tilfellet er, burde besøke.

*Prestøyhytta eies og drives av Nord-Trøndelag Turistforening.
Foto: Helge Gylland*